

Sveitarfélagið Vogar
færst í vöxt

ESB og miðjusvæði á Íslandi

Hugsanleg áhrif aðildar á íslensk sveitarfélög

Róbert Ragnarsson, bæjarstjóri

Fundur Atvinnumálanefndar ASÍ um Evrópusambandsaðild

Sveitarfélagið Vogar
færst í vöxt

Erindið

- Íslenska sveitarstjórnarkerið
 - Sjálfstjórn sveitarfélaga
- Hugsanleg áhrif ESB aðildar á sveitarfélögin og starfsemi þeirra
 - Kostir og gallar
- Miðsvæði vs. jaðarsvæði

Íslenska sveitarstjórnarkerfið

- Íbúafjöldi: 320.000
- Stærð landsins: ca. 102.000 km²
- Sveitarfélög: 78
- Fámennast: 50 íbúar
- Fjölmennast: ca. 119.000 íbúar
- Aðalverkefni: fræðslu- og félagsmál, skipulags- og byggingarmál
 - öll sveitarfélög hafa sömu verkefni og skyldur skv. lögum
- Hlutdeild í opinberum útgjöldum: ca. 32%
- Hlutdeild í GDP: ca. 13%

Íbúar og fjöldi sveitarfélaga

Reykjavíkurborg	119.848	1
Suðvesturkjördæmi	81.737	7
Norðvesturkjördæmi	30.489	27
Norðausturkjördæmi	39.832	23
Suðurborg	47.850	20

- 9 sveitarfélög með fleiri en 5.000 íbúa
- 24 sveitarfélög með milli 1.000 og 5.000 íbúa
- 45 sveitarfélög með færri en 1.000 íbúa

Sveitarfélagið Vogar
færst í vöxt

Grannarnir

- Meiri valddreifing í Skandinavíu en á Íslandi
 - Nátengt hugmyndinni um norræna velferðarríkið
- Í NK og SVÍ eru millistjórnunarstig sem eru hluti af sveitarstjórnarkerfinu
 - Kosin beinni kosningu
 - Hafa skattheimtuvald
 - Sinna verkefnum sem hentugra er að sinna í stórum einingum
 - s.s. heilbrigðisþjónustu, rekstri framhaldsskóla og samgöngumálum
- Finnland og Danmörk
 - Ekki eiginlegt millistjórnunarstig, en sambærileg valddreifing og í Skandinavíu
 - Í Finnlandi er umfangsmikið samvinnunet (samkommuner) um stærra verkefni
 - Í Danmörku voru ömtin lögð niður og teknar upp regioner í stað þeirra.
 - Ekki kosnar beinni kosningu
 - Ekki skattheimtuvald

Sveitarfélagið Vogar
færst í vöxt

Sjálfsstjórnarhugtakið

- Algjört lykilhugtak í umræðum um staðbundin stjórnvöld
 - án sjálfsstjórnar er ekki mikill tilgangur í að láta kjósa til sveitarstjórna.
 - Þjónustustofnanir vs. staðbundið stjórnvald
- Sjálfsstjórnarhugtakið skv. 78. gr. stjórnarskrárinnar
 - Sveitarfélög...
 - ...skulu sjálf ráða...
 - ...málefnum sínum...
 - ...eftir því sem lög ákveða...
- Gagnlegt að skoða líka Evrópusáttmála um sjálfsstjórn sveitarfélaga

Sveitarfélagið Vogar
færst í vöxt

2. gr. Hugtakið

- Sjálfstjórn sveitarfélaga gefur til kynna **rétt** og **getu** sveitarstjórna til að **stjórna** og annast lögum samkvæmt **verulegan** hluta opinberra mála á **eigin ábyrgð** og íbúum sveitarfélagsins til hagsbóta.
- Þessi réttur skal vera í höndum ráða eða þinga skipuðum fulltrúum **kjörnum í frjálsum og leynilegum** kosningum, sem byggjast á **milliliðalausum, jöfnum og almennum kosningarétti**, ... Þetta ákvæði skal á engan hátt rýra rétt þegnanna til að fjalla um mál á borgarafundum, í þjóðaratkvæðagreiðslum eða á hvern annan hátt sem lög leyfa beina þátttöku þegnanna.

Sveitarfélagið Vogar
færst í vöxt

9. gr. – Tekjustofnar sveitarfélaga

1. mgr. Sveitarstjórnnum skuli **tryggðir fullnægjandi tekjustofnar** innan ramma hinnar opinberu fjármálastefnu og skal þeim **frjálst að ráðstafa** þeim að eigin vild innan valdsviðs síns.
2. mgr. Tekjustofnar sveitarstjórna skulu vera í **samræmi við þau verkefni sem þeim eru falin** í stjórnarskránni og lögum.
3. mgr. Að minnsta kosti hluti af tekjum sveitarstjórna skal eiga rætur sínar að rekja til **staðbundinna skatta og þjónustugjalda** og hafa sveitarstjórnir **vald til að ákveða upphæð þeirra** eftir því sem kveðið er á um í lögum.
7. mgr. Framlög til sveitarstjórna **skal ekki**, ef unnt er, **eyrnamarka** til fjármögnunar á sérstökum verkefnum

Sveitarfélagið Vogar
færst í vöxt

skorður...

- Sjálfstjórn sveitarfélaga eru settar ákveðnar skorður í lögum og aðgerðum ríkisins
 - verkaskipting ríkis og sveitarfélaga
 - fastákveðnar reglur um þjónustu
 - tekjustofnar sveitarfélaga
 - ríkið/ löggjafinn getur reynt að hemja útgjaldavöxt sveitarfélaga sem hluta af hagstjórn

Sveitarfélagið Vogar
færst í vöxt

Skorður vegna ESB aðildar

- Regluverk
 - Fjárhagsleg málefni
 - Staðlar og reglur sem ákvarða framkvæmd
 - Reglur sem eiga kannski ekki við í öllum sveitarfélögum
- Bolmagn sveitarfélaga/svæða til þátttöku og áhrifa
 - Flest sveitarfélög örsmá

Sveitarfélagið Vogar
færst í vöxt

Tenging sjálfstjórnarhugtaksins við stjórnámál...

- Sjálfstjórn fjallar í raun um frelsi eða svigrúm kjörinna fulltrúa til að velja mismunandi leiðir í framkvæmd stefnu, og þar með að hafa áhrif á velferð íbúanna.
- Sjálfstjórn getur verið til, fræðilega, í lögum
- En hafa sveitarfélög virkilega **getu** til sjálfstjórnar?
- Hvaða skorður eru á sjálfstjórn sveitarfélaga?

Sveitarfélagið Vogar
færst í vöxt

Tenging við stjórnámál, frh.

- Geta sveitarstjórnir t.d. ákveðið að lækka skatta og draga úr þjónustu?
- Einn af meginkostum þess að hafa sveitarfélög er að þau geta lagað þjónustu að staðbundnum aðstæðum.
- Sjálfstjórn á málefnum sveitarfélaga því lykilatriði.
- Nátengt samkeppni stjórnámálaflokka og/eða sveitarfélaga.
- Tengsl sjálfstjórnar, getu/bolmagns og lýðræðis

Áhrif aðildar á sveitarfélögin

- **Kostir**
 - Áhrif á stefnumótun um svæðisbundin mál Evrópu
 - Stöðugara rekstrarumhverfi
 - Gjaldmiðillinn
 - Aðgengi að fjármagni
 - Byggðasjóðir
 - Þekkingaryfirfærsla
 - Rannsóknir og þróun
 - Lissabon sáttmálinn leggur enn meiri áherslu á staðbundin stjórn mála
 - Framkvæmd í héraði
 - Meiri áhrif sveitarstjórna.
 - Dregur úr áhrifum landsstjórnar á sveitarfélögin

Áhrif aðildar á sveitarfélögin

- **Gallar**
 - Regluverkið og flókin stjórnsýsla
 - Kostnaður eykst
 - Reglur sem eiga jafnvel ekki við
 - Sjálfstjórn
 - Minnkar við framsal
 - Áhrif á atvinnulífið
 - Sjávarútvegur og landbúnaður
 - Lítil fiskur í stórrí tjórn
 - Lítil áhrif á stefnumótun
 - Skortur á þekkingu á séríslenskum aðstæðum

Miðsvæði vs jaðarsvæði

- Suðvesturhornið
 - Þéttbýlasta svæði landsins
 - Styttra á markaði innanlands og utan
 - Betri infrastructure
 - Samgöngur
 - Fjarskipti
 - Fjölbreyttara atvinnulíf og hærri meðaltekjur
 - Aldurssamsetning jafnari
 - Sveitarfélögin stærri og hafa meira bolmagn

Miðsvæði vs jaðarsvæði

- Aðgengi landsbyggðar líklega meira að byggðastuðningi
- Neikvæð áhrif á atvinnulíf líklega meiri
 - Sjávarútvegsstefnan
- Aðgengi að þekkingu líklega minni
- Aðild kallar umfangsmiklar breytingar á sveitarstjórnarkerfinu víða um land
- Flókið og umfangsmikið mál sem krefst mikillar umræðu og undirbúnings í öllum sveitarfélögum